

FRANK KOORNEEF

23
Toertochten

IN DUITSLAND

HOLLANDIA

Inhoud

Overzichtskaart	4
Overzicht van de routes en afkortingen Duitse kanalen	6
Inleiding	8
Vertaaltabel Nederlands-Duits	25

NOORDWEST

1 Noordwaarts over de Eems	26
2 Rondje Oost-Friesland	36
3 Over Elisabethfehnkanaal, Küstenkanaal en Hunte	44
4 Over de Eems, het Dortmund-Eemskanaal en de Rijn	52
5 Naar Bremen	60
6 Over het Mittellandkanaal	68
7 Naar Hamburg	78
8 Heen en terug over de Oberweser	86
9 Over het Noord-Oostzeekanaal naar Kiel	94

NOORDOOST

10 Naar Lübeck en Travemünde	102
11 Rondje Elbe en Elbe-Seitenkanaal	110
12 Van de Elbe naar Berlijn	118
13 Rondje Müritz en Berlijn	126
14 Rondje Potsdamer Havel en Havelkanaal	136
15 Rondje Berlijn	144
16 Dagtocht over de Dahme en Müggelspree	154
17 Over de Havel, Oder en het Finowkanaal	162
18 Over de Oberelbe naar Dresden	170

ZUID

19 Rondje Moezel	178
20 Rondje Saar, Rijn, Moezel	188
21 Over de Lahn	198
22 Over Main, Main-Donaukanaal en Donau	206
23 Over de Neckar	214

Register	222
----------------	-----

23 Toertochten in Duitsland

NOORDWEST

- 1 Noordwaarts over de Eems
- 2 Rondje Oost-Friesland
- 3 Over Elisabethfehnkanaal, Küstenkanaal en Hunte
- 4 Over de Eems, het Dortmund-Eemskanaal en de Rijn
- 5 Naar Bremen
- 6 Over het Mittellandkanaal
- 7 Naar Hamburg
- 8 Heen en terug over de Oberweser
- 9 Over het Noord-Oostzeekanaal naar Kiel

NOORDOOST

- 10 Naar Lübeck en Travemünde
- 11 Rondje Elbe en Elbe-Seitenkanaal
- 12 Van de Elbe naar Berlijn
- 13 Rondje Müritz en Berlijn
- 14 Rondje Potsdamer Havel en Havelkanaal
- 15 Rondje Berlijn
- 16 Dagtocht over de Dahme en Müggelspree
- 17 Over de Havel, Oder en het Finowkanaal
- 18 Over de Oberelbe naar Dresden

ZUID

- 19 Rondje Moezel
- 20 Rondje Saar, Rijn, Moezel
- 21 Over de Lahn
- 22 Over Main, Main-Donaukanaal en Donau
- 23 Over de Neckar

In de routebeschrijvingen van vaarroutes 6, 12, 15, 16 en 22 zijn de bijbehorende kaarten een kwartslag gedraaid.

Noot: De kaarten in dit boek zijn bestemd om je tijdens het lezen te oriënteren, ze zijn niet bedoeld om op te navigeren. Gebruik daarvoor de genoemde waterkaarten.

Overzicht van de routes

Route	Startplaats	Soort*	Lengte	Vaaruren	Max. doorvaarthoogte	Max. breedte	Max. diepgang	Aantal sluizen	Pagina	Aansluiting op	
nr. 1	Meppel	2 weken	303 km	52	3,5 m	4,8 m	1,5 m	33	27	2, 3, 4 en 5	Noordwest
nr. 2	Leer	4-7 dagen	122 km	18	2,65 m	5,25 m	1,2 m	12	37	1 en 3	
nr. 3	Dörpen	2-4 dagen	117 km	16	4 m**	4,5 m**	0,9 m**	7	45	1, 2, 5 en 7	
nr. 4	Haren	2 weken	266 km	40	4,25 m	6 m	2,5 m	21	53	1, 5, 6 en 19	
nr. 5	Haren	2-3 weken	462 km	57	4 m	9,5 m	2,5 m	22	61	1, 2, 3, 4, 6, 7 en 8	
nr. 6	Bergeshövede	1-2 weken	325,7 km	34	4 m	11,4 m	3,5 m	3	69	4, 5, 7, 8, 11, 12 en 18	
nr. 7	Minden	3 weken	655 km	73	2,7 m	5 m	1,5 m	14	79	3, 5, 6, 8, 9, 10 en 11	
nr. 8	Minden	2-3 weken	410 km	54	4,3 m	11 m	1,7 m	6	87	5, 6 en 7	
nr. 9	Brunsbüttel	2 dagen	98,6 km	12	40 m	11 m	9,5 m	2	95	7	
nr. 10	Lauenburg	1 week	188,4 km	26	4,4 m	12 m	2 m	14	103	7 en 11	Noord-oost
nr. 11	Braunschweig	2 weken	443 km	47	4 m	12 m	1,5 m	4	111	6, 7, 10, 12, 13 en 18	
nr. 12	Magdeburg	4-7 dagen	125 km	14	4,8 m	5,5 m*	2,5 m	2	119	6, 11, 13, 14, 15, 17 en 18	
nr. 13	Plaue	3-4 weken	613 km	82	4,8 m	5,1 m	1,4 m	40	127	11, 12, 14, 15 en 17	
nr. 14	Göttinsee	week	92 km	12	4,5 m	12 m	2,1 m	2	137	12, 13, 15, 17	
nr. 15	Spandau	dag	40 km	7	3,4 m**	8 m	1,4 m**	5	145	12, 13, 14, 16 en 17	
nr. 16	Köpenick	dag	30 km	3	4,1 m	10 m	1,7 m	0	155	17	
nr. 17	Spandau	2 weken	336 km	45	3,85 m**	9,5 m	1,2 m**	24	163	13, 14, 15 en 16	
nr. 18	Magdeburg	3 weken	678 km	68	5,73 m	12 m	variërend	2	171	6, 11 en 12	
nr. 19	Sehndorf	6 weken	1235 km	150	3,5 m	5,05 m	1,8 m	121	179	4, 20 en 21	Zuid
nr. 20	Konz	5 weken	760 km	119	3,5 m	5,05 m	1,8 m	85	189	19, 21, 22 en 23	
nr. 21	Koblenz	1 week	134 km	25	3,2 m	5,34 m	1,6 m	24	199	19 en 20	
nr. 22	Mainz	8 weken	1492 km	205	4,45 m	8,2 m	2,5 m	110	207	20	
nr. 23	Mannheim	2-3 weken	403 km	67	5,5 m	11,45 m	2,8 m	54	215	20	

* Uitgaand van een vaarweek van 25 uur

** Alternatieve route met ruimere afmetingen

AFKORTINGEN DUITSE KANALEN

Dortmund-Eemskanaal	DEK	Gosenerkanaal	GoK	Müritz-Elde-Wasserstraße	MEW	Spree-Oder-Wasserstraße	SOW
Elbe-Havelkanaal	EHK	Haren-Rütenbrockkanaal	HRK	Müritz-Havel-Wasserstraße	MHW	Stör-Wasserstraße	StW
Elbe-Lübeckkanaal	ELK	Havel-Oder-Wasserstraße	HOW	Noord-Oostzeekanaal	NOK	Teltowkanaal	TeK
Elbe-Seitenkanaal	ESK	Küstenkanaal	KK	Nordgeorgsfehnkanaal	NGFK	Untere Havel-Wasserstraße	UHW
Elisabethfehnkanaal	EFK	Main-Donaukanaal	MDK	Obere Havel-Wasserstraße	OHW	Wesel-Dattelnkanaal	WDK
Eems-Jadekanaal	EJK	Mittellandkanaal	MLK	Oder-Spreekanaal	OSK		

Cochem is een van de mooiste stadjes aan de Moezel.

Inleiding

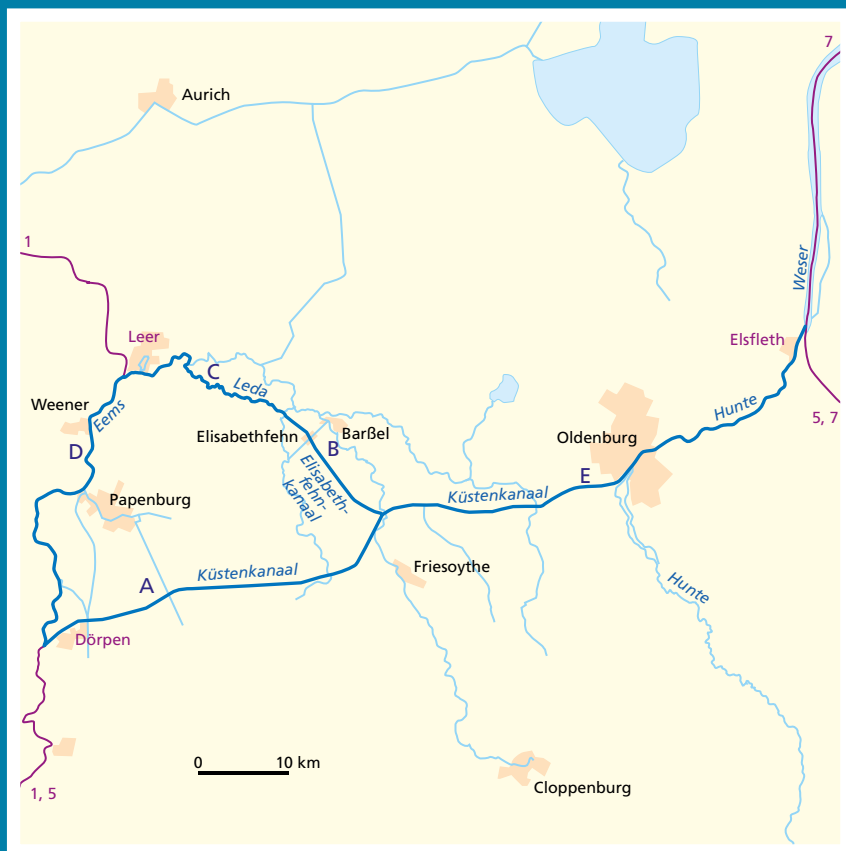
De binnenwateren van Duitsland zijn zeer uitgestrekt en gevarieerd, en bijna alle delen van ons grote buurland zijn bevaarbaar. Je hebt er alles: machtige rivieren die tussen hoog oprijzende bergen door slingeren, vaak met bossen, burchten of wijnranken op de hellingen; rustige smalle kanaaltjes en kreekjes die door de dichte bossen lopen; uitgestrekte meren van elk formaat en, last but not least, de vele uitnodigende steden en dorpen, die op het gebied van architectuur en levensplezier heel erg veel te bieden hebben. Monumenten, musea, paleizen en pleinen, terrassen en restaurants, voor iedereen valt er wel iets moois te beleven. En er valt in Duitsland over het water ongelooflijk veel te ontdekken: het netwerk van *Bundeswasserstraßen* omvat ongeveer 7300 km, waarvan 75% rivieren zijn en 25% kanalen. Wie een kaart van de Duitse vaarwegen ziet, bemerkt al gauw dat het relatief vlakke noorden van het land het dichtst vertakt is qua vaarwegen, en dat het meer heuvelachtige zuidelijke deel daarin minder goed bedeed is. En op de Rijn na is er via het water geen onderlinge verbinding tussen beide delen van Duitsland. Tevens valt op dat relatief veel vaarwegen doodlopen – of over de landsgrens gaan. Dit is het geval met de Elbe, de Donau en de Rijn. Het bevaren van deze rivieren benader je anders, omdat je heen en terug dezelfde weg volgt. Bovendien heb je op de heenweg de vaak forse stroming tegen; dit wordt op de terugweg uiteraard gecompenseerd.

In Berlijn is de (huur)fiets een handig vervoersmiddel, bijvoorbeeld om naar de Brandenburger Tor te gaan.

VAARROUTE 3

Over Elisabethfehnkanaal, Küstenkanaal en Hunte

Hoogtepunten

- Elisabethfehn
- Moor- und Fehnmuseum
- Weener
- Historische binnenhaven
- Papenburg
- Oude schepen, Meyer Werft
- Leer
- Gezellige oude binnenstad
- Oldenburg
- St.-Lamberti-Kirche
- Elsfleth
- Schifffahrtsmuseum Unterweser

Veen

Net zoals in Nederland is in sommige delen van Duitsland op grote schaal veen afgestoken om na droging als brandstof te dienen in huishoudens en werkplaatsen. Het verloop van de ontginning van de veengebieden heeft veel overeenkomsten met dat van onze veenkolonien. Dit verleden zie je goed terug in het gebied rond deze vaarroute.

De oude binnenhaven van het aan de Eems gelegen Weener.

Deze route is opgesplitst in vijf delen. Deel A t/m D vormen samen een aantrekkelijk extra rondje als je over de Eems vaart en nog wat tijd over hebt. Daarnaast is de route over de Leda en het Elisabethfehnkanaal (EFK) een kortere en mooiere optie als je vanaf Delfzijl onderweg bent naar de Weser. Door het landschap, de bijzondere sfeer en de handbediende sluisjes is het EFK een fijne vaarweg voor niet al te diep stekende boten. Wie vanaf Haren noordwaarts over de Eems vaart en naar de Weser wil, zal rechtstreeks over het Küstenkanaal varen en alleen deel A en E van deze route benutten. Onderweg liggen diverse interessante dorpen en steden voor een prettige tussenstop, zoals Elisabethfehn, Leer en Papenburg aan deel A t/m D en Oldenburg en Elsfleth aan deel E.

Gegevens

- Lengte van de tocht: 117 km*
- Aantal vaaruren: 16*
- Maximale doorvaarthoogte: 4 m**
- Maximale breedte: 4,5 m**
- Maximale diepgang: 0,9 m**
- Aantal sluisen: 7***
- Knooppunten aan deze route: Leer, Dörpen, Elsfleth
- Aansluiting op: vaarroute 1, 2, 5 en 7
- Waterkaarten: Vom Rhein zur Nord- und Ostsee (Delius Klasing); Atlas 8 Ems und Friesland (Kartenwerft)

* De extra route over Küstenkanaal en Hunte is 54 km; 7 vaaruren

** Het meest beperkende deel is het Elisabethfehnkanaal, op het Küstenkanaal en de Hunte tref je ruimere maten: H 4,5 m; B 9,6 m; D 2,5 m

*** Aantal voor het rondje KK/EFK/Leda/Eems; in de route over het Küstenkanaal en de Hunte 2 extra sluisen plus een Sperrwerk dat meestal openstaat

Zien&doen

Elisabethfehn

De belangrijkste attractie van Elisabethfehn is het Moor- und Fehnmuseum. Wie interesse heeft in het veen- en turfverleden van deze omgeving kan in dit museum het hart ophalen. Hier wordt in een voormalig sluiswachtershuis, een bijgebouw en op het buitenterrein inzichtelijk gemaakt hoe de mens met gebruikmaking van natuur en techniek het landschap rond het veendorp heeft gevormd. Het museum beschikt over drie schepen: de houten *Johanna*, een replica van een *Mutte*, een in Oost-Friesland veelgebruikt zeilschip, de stalen tjalk *Jantina* (met Nederlandse roots) en een *Pogge*, een open platbodem zonder naam. Ook kun je in het museum de grootste ploeg ter wereld bewonderen.

Weener

Zie vaarroute 1.

In Leer staan een paar oude huizen in vertrouwde Hollandse stijl.

Leer

Zie vaarroute 2.

Papenburg

Zie vaarroute 1.

Oldenburg

Deze stad is meer dan duizend jaar oud en heeft in die periode ook een tijd tot Denemarken behoord. Aan het marktplein staat de prachtige St.-Lamberti-Kirche, gebouwd in rode baksteen en voorzien van vijf torens. Het Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte heeft een uitgebreide collectie schilderkunst en is gevestigd in drie indrukwekkende gebouwen: Schloss Oldenburg, het Augusteum en het Prinzenpalais. Liefhebbers van moderner werk kunnen terecht bij het Horst Janssen-Museum. Een ander markant gebouw in de autoluwe binnenstad is aan het begin van de Langen Straße gelegen Lappan, een 15de-eeuwse klokkentoren.

Overall in Papenburg liggen oude schepen afgemeerd.

Elsfleth

Elsfleth is een havenstadje aan de Hunte, waar eeuwenlang het water erg belangrijk was. Vele rederijen en scheepswerven waren hier dan ook gevestigd. Geen wonder dus dat in Elsfleth een zeevaartschool gevestigd is. Opleidingsschip *Großherzogin Elisabeth*, een driemaster-schoener uit 1909 met als bijnaam *Lissie*, ligt aan de stadskade. Tevens is in Haus Elsfleth een dependance van het Schifffahrtsmuseum Unterweser in Brake gehuisvest. Een deel van het museum is gewijd aan de ambachtelijke scheepsbouw, er is ook een uitgebreide collectie scheepsmodellen. De St.-Nicolai-Kirche uit 1504 is bijzonder doordat de kerk een L-vorm heeft: in 1690 werd er een zijvleugel tegenaan gebouwd.

Ligplaatsen midden in Oldenburg.

Vaarinformatie

De invaart van het Küstenkanaal vanaf de Eems.

Deel A – Küstenkanaal (KK)

Vanaf de Eems bij Dörpen vaar je het Küstenkanaal op bij km 69,6. Samen met de 25,1 km lange Hunte is dit de meest noordelijke verbinding tussen de Eems en de Weser. De gezamenlijke lengte van deze vaarweg is 94,7 km. Het KK heeft schuine stenen oevers die dichtbegroeid zijn met bomen en struikgewas, waardoor je weinig van het omliggende veenlandschap ziet. Hierdoor is dit vrij rechte kanaal enigszins eenvormig. Voor watersporters is het vooral een snelle en gemakkelijke vaarweg tussen de Eems en de Weser. Of natuurlijk naar het Elisabethfehnkanaal. Het KK wordt druk bevaren door beroepsvaart. Na een paar kilometer bereik je sluis Dörpen, een flinke sluis met een schutkolk van 104 x 12 m, die vanaf Meppen op afstand wordt bediend. De sluis heeft gladde betonnen wanden en een verval van 1,2 m.

Deel B – Elisabethfehnkanaal (EFK)

Ter hoogte van km 29,3 op het Küstenkanaal takt dit bij watersporters populaire kanaal naar het noorden af. Het EFK zorgt voor een extra verbinding tussen het KK en de Eems via de Leda. Het EFK is slechts 15 km lang, onderweg liggen vier sluizen en acht klapbruggen. Het door veel bomen omzoomde kanaal is bijna kaarsrecht, maar zeker niet saai, want het omliggende veenlandschap is mooi en doet hier en daar wel wat aan onze Turfroute denken. Omdat het kanaal niet erg diep is, loop je bij hogere snelheden al gauw uit het roer, de maximum snelheid van 7 km/u is dan ook niet overdreven laag.

Als je vaart op getijdenwater wil je weten wanneer je hoog- en laagwater kunt verwachten.

Getijden

Hoogwater op de Leda bij Leer valt 0.27 uur na HW Emden en bij de invaart van het EFK 3.56 uur na HW Emden. Laagwater op de Leda bij Leer valt 1.51 uur na LW Emden en bij de invaart van het EFK 5.23 uur na LW Emden. Bekijk op bsh.de (onder tabblad Daten) de actuele getijgegevens.

Konvoovaart

De doorvaart van het EFK is in konvooi, reken op ongeveer drie uur varen. De sluiswachter gaat met je mee van sluis naar sluis en bedient onderweg ook de bruggen. Alles gaat met de hand, dus hulp is welkom. Het verval in de sluizen op het EFK schommelt rond een meter. Wil je onderweg stoppen, overleg dan met de sluiswachter. Je kunt met het eerstvolgende konvooi in de voor jou goede richting weer verder varen. In het hoogseizoen vertrekt dagelijks om 8.00 uur een konvooi van het Küstenkanaal richting de Leda; meld je aan via telefoonnummer 0049 15904152272. Aangeraden wordt om vroegtijdig je komst te melden. In de andere richting, dus vanaf de Leda in de richting van het Küstenkanaal, vertrekt het konvooi dagelijks om 12.00 uur boven de sluis. Sluis Osterhausen (tel. 0049 173526133) is een tijsluis, er kan alleen worden geschut bij HW Emden +3 uur. Wie vanaf de Leda deze sluis nadert, kan aan de buitenkant van de sluis wachten aan een drijvende steiger.

Deel C – Leda

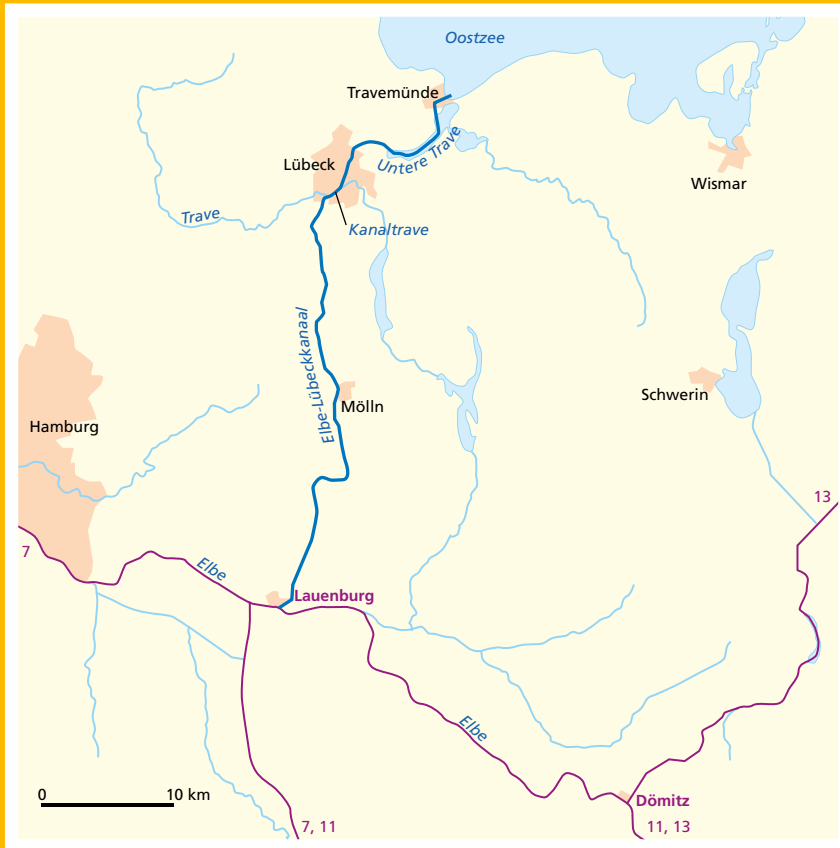
Dit getijdenriviertje kronkelt door een fraai open landschap richting Leer, waar de Leda in de Eems uitmondt. Hoe dichterbij Leer, hoe heftiger de getijdenstroming wordt. Zie het kader Getijden. Als je het EFK in noordelijke richting hebt bevaren, kom je rond hoogwater uit sluis Osterhausen, die 3 uur na HW in Emden schut. Op de eb vaar je dan gemakkelijk richting Leer. Vaar je deze route andersom en wil je rond hoogwater aankomen bij sluis Osterhausen, zorg dan dat je ongeveer een uur na HW Emden vertrekt uit Leer. Dan staat de vloed nog ongeveer 2 uur de goede kant op, voldoende om de dik 24 km van de Leda te bevaren.

Ook vanaf de wachtsteiger in de Leda kun je Leer bezoeken.

VAARROUTE 10

Naar Lübeck en Travemünde

Lübeck is een prachtige stad.

Gegevens

Lengte van de tocht: 188,4 km*
Aantal vaaruren: 26*
Maximale doorvaarthoogte: 4,4 m
Maximale breedte: 12 m
Maximale diepgang: 2 m
Aantal sluizen: 14*

Knooppunten aan deze route:
Lauenburg
Aansluiting op: vaarroute 7 en 11
Waterkaarten: Vom Rhein zur Nord- und Ostsee (Delius Klasing); Deutsche Binnenwasserstraßen 2 Die Elbe: Hamburg-Magdeburg und Elbe-Lübeck-Kanal und Atlas Binnen 4 Elbe & Kanalverbindungen (NV Verlag)

Vanaf de Elbe kun je op twee manieren naar de Oostzee: via het NOK tussen Brunsbüttel en Kiel of via het Elbe-Lübeckkanaal (ELK) en de Trave. De keuze tussen deze twee hangt niet alleen af van welke bestemming je hebt, bijvoorbeeld de oostelijke of de westelijke Oostzee, maar natuurlijk ook van welke steden je wilt zien. En deze route is natuurlijk tevens een prima uitstapje als je onderweg van of naar Berlijn de interessante havenstad Lübeck wilt aandoen, eventueel samen met Travemünde. In een dag of twee vaar je over het ELK en de Trave naar beide steden. Als je daar op je gemak rond wilt kijken, ben je inclusief de terugweg al gauw een week verder. Onderweg zijn ook de stadjes Lauenburg en Mölln interessante tussenstops.

* Heen en terug

Hoogtepunten

- Lauenburg
Elbschiffahrtsmuseum
- Lübeck
Altstadt, Holstentor, Salzspeicher
- Travemünde
Viermastbark Passat

Geen zout maar suiker

Jarenlang was Lübeck groot in de zouthandel. Op dit moment echter is het belangrijkste exportproduct van Lübeck het Lübecker Marzipan. Gewoon marsepein bestaat voor twee derde uit zoete amandelen en voor een derde uit suiker. Omdat Hanzestad Lübeck relatief gemakkelijk aan amandelen kon komen, bevat marsepein uit Lübeck van oudsher veel minder suiker.

Vaarinformatie

Zoals de naam al zegt, vormt het Elbe-Lübeckkanaal (ELK) de verbinding over water tussen de Elbe bij Lauenburg en de Hanzestad Lübeck. Vlak voor die oude stad mondt het kanaal uit in het riviertje de Trave, de eerste kilometers nog Kanaltrave geheten. Via de Trave kun je doorvaren naar Travemünde aan de Oostzee. Om een

Bij Lauenburg aan de Elbe ligt de invaart van het Elbe-Lübeckkanaal.

beeld te krijgen van de onderlinge afstanden: de totale vaartocht naar Travemünde is 94,2 km, waarvan het ELK 61,6 km voor zijn rekening neemt, de Kanaltrave 5,6 km, en de Trave 27 km. Km 0 van het ELK ligt bij Lübeck, dus de kilometertelling loopt af in de richting van die stad. De kilometertelling van de Trave begint juist bij Lübeck en loopt op richting de Oostzee. Op deze vaarweg is enige beroepsvaart tot 1000 ton, met als maximale afmetingen 80 x 9,5 m. Jaarlijks passeren ongeveer 2500 vrachtschepen, reken dus op een gemiddelde van 6-7 per dag.

Van sluis naar sluis

Op het traject van Elbe naar de eerste sluis, Lauenburg, is de maximumsnelheid 4 km/u. Voorbij sluis Lauenburg wordt dit 10 km/u. Let op, de snelheid wordt gecontroleerd, onder meer door de vaartijden tussen de sluisen in de gaten te houden; er worden regelmatig boetes uitgedeeld. De doorvaart van het kanaal gaat in konvooi, dus op afspraak. Je wordt dan ook geacht je te melden bij de eerste sluis in je vaarrichting, waarbij je meteen kunt afspreken wanneer en waar je een tussenstop wilt. Het verval in de sluisen is wisselend. In sluis Lauenburg en in de Donnersluis ligt het verval rond de 4,5 m. Sluis Witzeze en Sluis Krummesse zijn wat bescheidener met 2,8 m, en de overige sluisen hebben een verval rond de 1,75 m. Het is goed om te weten dat sluis Büssau een zeesluis is.

Dorpjes en populieren

Bij km 43,6 steekt een kabelpontje van Siebeneichen het kanaal over, let op de laag boven het water hangende kabel als het pontveer oversteekt. Het ELK voert door een aantrekkelijk landschap, waar de tijd enigszins stil lijkt te hebben gestaan. Op de oevers liggen soms uitgestrekte bossen, afgewisseld door aardige dorpjes en campings. Op veel plaatsen volgt een lange rij populieren de oevers van het kanaal.

De doorvaart van Lübeck

Even ten zuiden van Lübeck, bij km 0, ligt de overgang naar de Kanaltrave. Bij km 2,65 kun je kiezen; je kunt namelijk op drie manieren door Lübeck varen. Voorbij het stadscentrum komen alle routes weer bij elkaar op de Untertrave (km 5,6). De beste optie voor vrij hoge boten (hoger dan 4 m) is de meest oostelijke route. Hiervoor blijf je op de Kanaltrave en vaar je om de binnenstad heen naar de Klughafen. Het nadeel van deze route is het passeren van de dicht achter elkaar liggende spoorbrug en Burtorhefbrug, die alleen geopend worden als er minstens drie boten voor liggen of als je meer dan een uur hebt liggen wachten. Veruit de mooiste route loopt dwars door de historische binnenstad. Hiervoor ga je bij de al genoemde km 2,65 bakboord uit de Alte Trave op. Via de Stadtgraben vaar je tot aan stuurboord de Stadtrave ligt, hier sla je af en ga je onder de Wipperbrücke door. Langs de beroemde stadspoort Holstentor varende passeer je de Holstenhafen en de Hansahafen. Nadeel van deze route is de lage doorvaarthoogte van 2,9 m. Tot een DVH van 2,5 m hoeft er geen brug voor je open. Steek je hoger, dan moet de Drehbrücke voor je geopend worden en die heeft een bedenkelijke reputatie op het gebied van bedrijfszekerheid. Na deze brug kom je uit in Marina Hansahafen. De derde optie is de meest westelijke. Deze begint met dezelfde Alte Trave als de vorige route, alleen blijf je op de Stadtgraben, die naar de Wallhafen leidt. Deze route is geschikt voor schepen met een DVH tot 4,1 m.

Op de doorvaart van Lübeck kijk je je ogen uit.

Opleidingsschip *Passat* heeft zijn vaste ligplaats in Travemünde.

Over de Untertrave naar Travemünde

De Untertrave is een zeearm, die van Lübeck naar Travemünde loopt. Dit betekent niet alleen dat er opeens overall zeiljachten varen en liggen, maar ook dat je rekening met getijden moet houden. Nu is het verschil tussen eb en vloed slechts 7 cm, maar op nauwe passages kan hierdoor een onverwacht felle stroming staan, tot ongeveer 6 km/u. Een ander verschijnsel om rekening mee te houden als je hier vaart, is de aanwezigheid van veel grote veerboten, die vanaf Travemünde naar Scandinavische en Baltische landen vertrekken. De veerterminal ligt op een relatief smal gedeelte, nog voor de jachthavens van Travemünde.

Het Hanzeverbond

Het Hanzeverbond was een middeleeuws samenwerkingsverband tussen handelslieden en steden. Van oorsprong was dit een overeenkomst tussen kooplieden uit enkele Noord-Duitse steden aan de Oostzee, onder meer Lübeck. Later traden ook Nederlandse kooplieden en steden toe tot dit verbond, evenals andere landen. De reden voor de samenwerking was dat landen in die tijd niet de macht hadden om de kooplieden voldoende bescherming te bieden. Het vervoer van de handelswaar, zoals graan, hennep, hout, lakens, bijenwas en pelzen, en levensmiddelen, zoals zout, vis, bier en wijn, ging over water. Voor iedereen met interesse in de geschiedenis van de Hanze staat in Lübeck het Europäisches Hansemuseum.

Aanleggen & overnachten

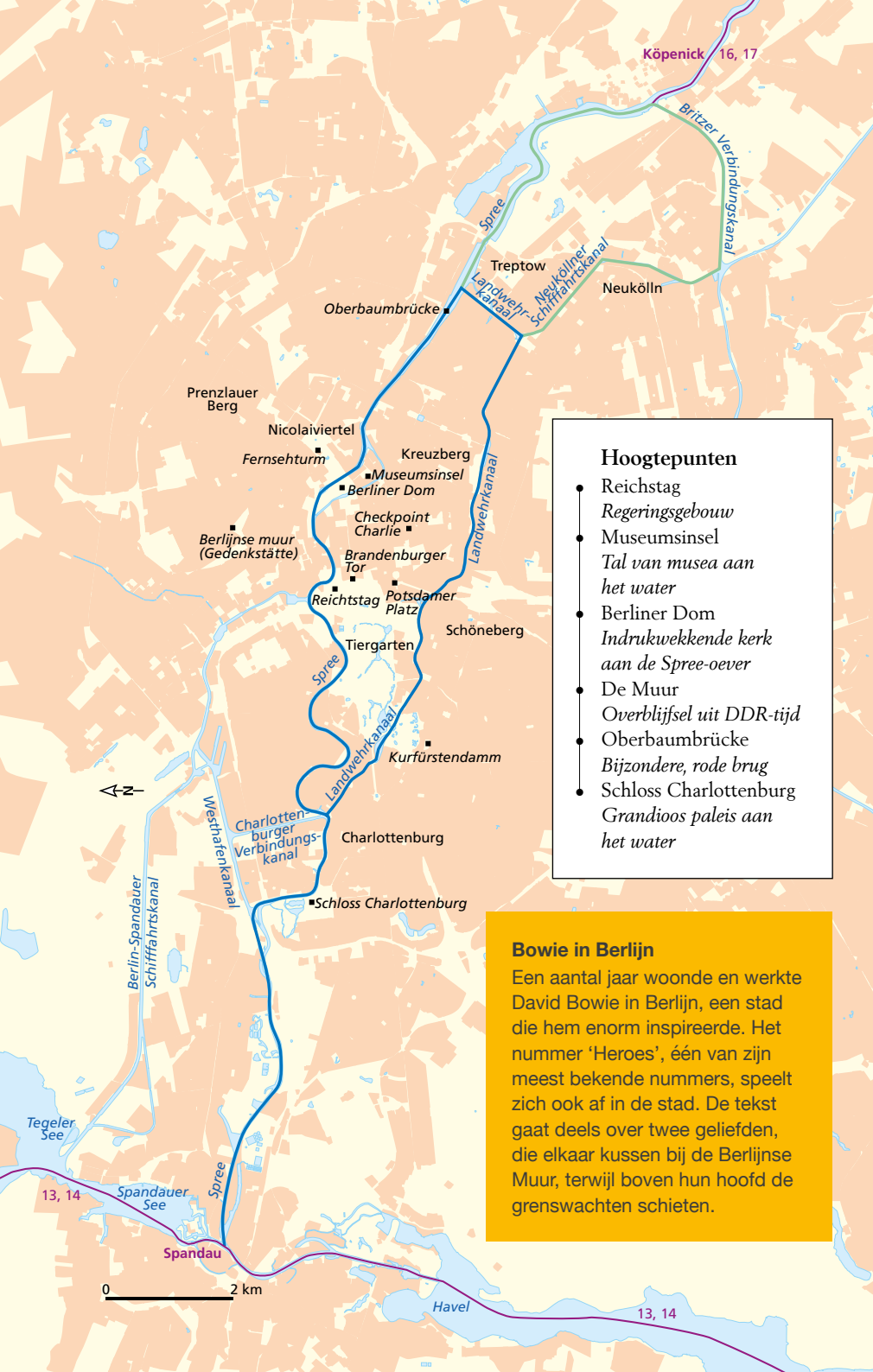
Bij Travemünde mondt de Trave uit in zee.

Aan het ELK liggen op een aantal plaatsen jachthavens. Bij **Lauenburg** ligt Marina Lauenburg (km 60,5). In deze jachthaven vind je alle voorzieningen. Even verderop ligt WSC Lauenburg (km 59,9), waar de passantenplaatsen zijn voorzien van water en stroom. Bij km 37,3 takt de Prüßsee af. Hoewel hier officieel een vaarverbod geldt, is rechtstreeks naar Yachthafen Prüßsee varen toegestaan. Dit is een prettig gelegen haven met alle voorzieningen plus een zwemstrand met glashelder water. De maximale DVH op de Prüßsee is 4,3 m en de diepte in de jachthaven varieert van 1-1,6 m. In de Möllner See, bij km 26,5 kun je aan de zuidkant terecht bij WSV Mölln, vlak bij het centrum van **Mölln**. Je treft hier alle voorzieningen. Aan de noordkant van de

Möllner See ligt de jachthaven van de Möllner Motorboot Club. Ook hier heb je de beschikking over water en stroom, en toiletten in het verenigingsschip. In **Lübeck** kun je net buiten de stad in een rustige omgeving aanleggen bij de Lübecker Motorboot Club aan de linkeroever van de Kanaltrave bij km 2,65. Op de steigers is water en stroom en in het clubgebouw een restaurantje. Wil je in de binnenstad liggen, dan kun je kiezen voor Marina Hansahafen. Deze jachthaven ligt midden in de historische binnenstad, voorbij de Drehbrücke. Je ligt hier in een fantastische en dynamische omgeving, maar erg rustig is het er niet. Diesel is verkrijgbaar in Marina Lauenburg en in Mölln bij het tankstation op het land, dus je moet hier wel met jerrycans in de weer.

VAARROUTE 15

Rondje Berlijn

Hoogtepunten

- Reichstag
Regeringsgebouw
- Museumsinsel
Tal van musea aan het water
- Berliner Dom
Indrukwekkende kerk aan de Spree-oever
- De Muur
Overblijfsel uit DDR-tijd
- Oberbaumbrücke
Bijzondere, rode brug
- Schloss Charlottenburg
Grandios paleis aan het water

Bowie in Berlijn

Een aantal jaar woonde en werkte David Bowie in Berlijn, een stad die hem enorm inspireerde. Het nummer 'Heroes', één van zijn meest bekende nummers, speelt zich ook af in de stad. De tekst gaat deels over twee geliefden, die elkaar kussen bij de Berlijnse Muur, terwijl boven hun hoofd de grenswachten schieten.

Over de Spree vaar je letterlijk dwars door de stad.

Omdat er in Berlijn nauwelijks echte jachthavens zijn, kiezen veel watersporters ervoor om in de omgeving van Potsdam of Spandau een jachthaven te zoeken om daarvandaan, met hun schip als uitvalsbasis, met het openbaar vervoer naar het centrum van Berlijn te gaan. Maar een stadsbezoek op eigen kiel is natuurlijk niet compleet zonder over de Spree gevaren te hebben. Vanuit Spandau kun je deze spectaculaire vaarroute in een dag varen: heen via de Spree oftewel de Spree-Oder Wasserstraße (SOW) en terug via het Landwehrkanaal. Je vaart door het centrum van Berlijn, waarbij de ene na de andere bezienswaardigheid op de voorbijglijdende oevers te bewonderen is. Denk hierbij aan de Reichstag, het Museumsinsel of de Berliner Dom. Je vaart onder de prachtige Oberbaumbrücke door en kunt eventueel pauzeren met uitzicht op Schloss Charlottenburg.

Gegevens

Lengte van de tocht: 40 km*
Aantal vaaruren: 7
Maximale doorvaarthoogte: 3,4 m**
(bij gemiddelde waterstand)
Maximale breedte: 8 m
Maximale diepgang: 1,4 m***
Aantal sluisen: 5
Marifoorkanalen: 20 (sluis Mühlendamm); 23 (sluis Spandau); 78 (Oberschleuse Landwehrkanaal); 81 (Unterschleuse Landwehrkanaal); 82 (sluis Charlottenburg)
Knooppunten aan deze route: Spandau, Köpenick, Potsdam
Aansluiting op: vaarroute 12, 13, 14, 16 en 17
Waterkaarten: Deutsche Binnenwasserstraßen 4 Von der Elbe zur Oder (Deliuss Klasing); Atlas Binnen 1 Kombipack Berlin & Märkische Gewässer (NV Verlag); Atlas 3 Berlin und Brandenburg (Kartenwerft)
Bijzonderheden: zeer druk scheepvaart-verkeer op Spree, vooral rondvaartboten

* Dit geldt voor de korte route
** Op Landwehrkanaal, bij route terug via Teltowkanaal 4 m
*** Op Landwehrkanaal, bij route terug via Teltowkanaal 2 m

Zien&doen

In het Regierungsviertel staan de gebouwen direct aan de Spree.

Reichstag

Tussen 1884 en 1894 werd de imposante Reichstag gebouwd om hiervandaan het land te regeren. Door een brand in 1933 en WO II raakte het gebouw zwaar beschadigd. Tijdens de langdurige restauratie werd het gebouw grondig herzien. Sinds 1990 is dit gebouw de zetel van de Bundestag, het Duitse parlement. Om de transparantie van de hedendaagse poli-

tiek te symboliseren werd in 1999 een schitterende glazen koepel op het dak van de Reichstag geplaatst. Naast de Reichstag, gegroepeerd rond een bocht in de Spree, vind je het Regierungsviertel, waar diverse moderne overheidsgebouwen bijeen staan.

Museumsinsel

De meest noordwestelijke punt van het Spreeinsel bestaat geheel uit musea. Op het uiterste puntje staat het Bode-Museum, waar diverse kunstvormen te zien zijn, van oude meesters uit de schilderkunst tot medailles, munten en Byzantijnse kunst. Het Pergamonmuseum biedt, evenals het Altes Museum, een blik op diverse schatten uit de oudheid. In de Alte Nationalgalerie zijn schilderijen en sculpturen uit de 19de eeuw te zien.

Fernsehturm

Deze blikvanger van de stad aan het Alexanderplatz is gebouwd in 1969 en is met zijn 368 m het hoogste gebouw van de stad. Het uitkijkportaal is te bezoeken; het zicht over de stad vanaf de *Telespargel*, zoals het bouwwerk ook wordt genoemd, is fenomenaal.

De metro is een prima vervoersmiddel in Berlijn.

Berliner Dom

De Berliner Dom is een markant gebouw aan het water. Al eerder stond op deze plek op het Spreeinsel een Dom, maar het huidige neobarokke gebouw dateert van 1884. De enorme koperen koepel is in het midden 98 m hoog.

Ook vlak bij de Spree staan nog stukken van de Muur overeind.

De Muur

In de jaren dat Berlijn opgesplitst was, vormde de Muur de scheiding tussen Oost en West. Voor de muur lag een stuk kale grond, *death-zone* geheten, dat werd bewaakt door wachters met honden en 293 wachttorens met prikkeldraad. Als iemand van Oost naar West wilde vluchten, schroomde men niet om met scherp te schieten. De val van de Muur in 1989 was dan ook een gebeurtenis met enorme impact. Aan de Spree, vlak bij de Oberbaumbrücke, staat het langste stuk muur dat nog is overgebleven. De graffiti die direct na de val werd aangebracht op de muur, werd al snel bekend als East Side Gallery. In 2006 verrees vlakbij een multimediamuseum over de muur. De gedenkplek van de slachtoffers van de Muur is bij de Gedenkstätte Berliner Mauer aan de Bernauer Straße (bij een metrostation).

Oberbaumbrücke

De Oberbaumbrücke is een markante brug, gebouwd in rode baksteen, waar het verkeer op twee niveaus de Spree oversteeft. Auto's, fietsers en voetgangers gebruiken het lagere niveau en de metroreinen van de U-Bahn het hogere. Een eerdere versie van de brug was een waterpoort waar tol geheven werd, de torens van de huidige brug uit 1896 herinneren daaraan. Tijdens de Koude Oorlog lag de grens tussen de Sovjet- en de Amerikaanse sector op de brug, na de bouw van de Muur mocht niemand de brug meer oversteken.

Schloss Charlottenburg

Schloss Charlottenburg bestaat uit twee delen van verschillende leeftijd. Het Altes Schloss werd in 1695 als zomerhuis gebouwd voor de echtgenote van keurvorst Frederik Willem III. Een halve eeuw later werd het paleis uitgebreid met een koepel en een orangerie. In de 18de eeuw werd de Neuer Flügel aan het geheel toegevoegd. Beide delen van het slot zijn van binnen te bezichtigen. Het park rond Schloss Charlottenburg is een populair wandelgebied.

De Oberbaumbrücke is van opvallende, rode baksteen gebouwd.

Kurfürstendamm

De Kurfürstendamm is het hart van de wijk Charlottenburg en een van de belangrijkste winkelstraten van Berlijn. Aan het einde van de straat staat de Gedächtniskirche, een in WO II zwaar beschadigde kerk, waarvan de ruïne symbool staat voor wederopbouw en vrede. In het verlengde van de Kurfürstendamm, aan de de Tauentzienstraße, vind je het beroemde KaDeWe, het Kaufhaus des Westens.

Brandenburger Tor

De Brandenburger Tor is een van de meest symbolische bouwwerken van Berlijn. Het herinnert aan het oude verleden van de stad, maar ook aan de opsplitsing in Oost- en West-Berlijn ten tijde van de Koude Oorlog, toen de poort op de grens tussen de stadsdelen lag.

Vlak bij de Brandenburger Tor ligt zowel de beroemde winkelstraat Unter den Linden als het indrukwekkende Holocaust-Denkmal.

Checkpoint Charlie

Tussen 1961 en 1990 was deze beroemde grenspost de enige plek waar je als buitenlander van West- naar Oost-Berlijn kon gaan. Van dit symbool van de vrijheid van het Westen en de gedwongen afscheiding daarvan in het Oosten rest nu nog een gebouwtje met wat zandzakken ervoor. In het nabijgelegen Museum Haus am Checkpoint Charlie leer je het hele verhaal van de Koude Oorlog en de betekenis daarvan voor de stad.

Checkpoint Charlie is een veel bezochte plek.

Potsdamer Platz

Na een verleden van levendige drukte, verwoesting in de oorlog en opsplitsing dwars over het plein in de Koude Oorlog is de Potsdamer Platz tegenwoordig een trekpleister voor liefhebbers van moderne stedenbouw. Rond het centrale plein, dat is overdekt door een gigantische koepel, staan in een dynamische omgeving tal van bijzonder vormgegeven bouwwerken van vele bekende architecten.

Moderne architectuur op de Potsdamer Platz.